

vexilologie

75

ZPRAVODAJ VEXILOLOGICKÉHO KLUBU PŘI OKD PRAHA 3
obsahující odborné pojednání a informace o vlajkách

Ing. Josef Česák

PRAPORY KORUNNÍCH ZEMÍ RAKOUSKO-UHERSKA A JEJICH OSUDY PO ROZPADU MONARCHIE

Přestože červenobíločervená vlajka Rakouska je jednou z nejstarších historicky doložených vlajek na světě /1/, státní, válečnou a obchodní vlajkou celého mocnářství se oficiálně stala až patentem císaře Josefa II. ze dne 20. března 1786 /2/. I potom však byla užívána běžně jen na moři, zatímco její vyvěšování v monarchii samé bylo jen velmi sporadické. Jednotlivé národy mnohonárodnostní říše dávaly přednost vlastním zemským praporům obsahujícím tzv. zemské barvy a loajalita k říši, resp. k panovníckému domu se vyjadřovala spíše paralelním vyvěšováním říšských /císařských/ barev - černé a žluté, čímž se však nepokrytě zdůrazňovalo, že příslušnost k říši je založena jen a jen na personální unii. Červenobíločervenou vlajku nejvíce ignorovaly národy s dlouholetou tradicí vlastní státnosti, a to nejen Uhři /jak se tehdy říkalo Maďarům/ a Poláci, ale i Čechové, řídící se heslem: "Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm".

Právo užívat vlastní výsostné emblémy - znaky a prapory - měly ovšem jen tzv. korunní země. Literatura, která popisuje nebo vyobrazuje jejich znaky, je velmi bohatá. Poněkud obtížněji se zjišťují údaje o zemských praporech, ale i v tomto případě pomohou encyklopedická díla vydaná v Rakousko-Uhersku v 19. století. Mohlo by se tedy zdát, že je slyšet na toto téma ještě něco psát, kdyby se údaje o zemských praporech, resp. zemských barvách namnoze dost podstatně nerozcházel. Toho si byl ovšem vědom již známý rakouský heraldik Hugo Gerard Ströhl, když v jedné ze svých prací /8/ téměř před sto lety poznamenal: "V úředních a jiných kalendářích, které běžně popisují také zemské barvy, se objevují rozmanité kombinace barev, že člověk nakonec už neví, které údaje lze označit za spolehlivé. Tak např. u Haliče se uvádějí kombinace modrá - červená, červená - bílá, modrá - červená - zlatá, zlatá - modrá aj. ...".

Rozdíly v zemských barvách jsou nejlépe zřejmé z níže uvedených tabulek, na jejímž sestavení a podložení příslušnou dokumentací má lvi podíl ing. Aleš Brožek. Tabulka

si neklade nároky na úplnost, obsahuje údaje jen z významnějších publikací vydaných v Rakousko-Uhersku a Německu v minulém století /3 - 8/ a ze dvou českých knih z počátku 20. století /9 - 10/. Poslední kolonka informuje o současné podobě vlajek zemí Rakouské republiky /11/ a zdůrazňuje aktuálnost problematiky:

Země v abecedním pořadí	Zemské barvy, jak je uvádí									
Statut										
Rozloha km2 /př.r.1918/	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Hlavní město										
Bosna-Hercegovina	Y	-	-	-	-	-	-	-	-	-
"připojená země"	R									
51 110										
Sarajevo-Mostar										
Bukovina	-	B	B	B	B	B	W	B		
vévodství		R	R	R	R	R	V	R		
10 440										
Černovice										
Čechy	R	R	W	R	W	R	W	W		
království	W	W	R	W	R	W	R	R		
51 950										
Praha										
Dalmácie	B	B	B	B	B	B	B	B		
království	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y		
12 840										
Zadar										
Dolní Rakousy	B	B	B	B	B	B	B	B	B	B
arcivévodství	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
19 825										
Víden										
Halič	B	B	B	B	B	R	B	B		
království	R	R	R	R	R	W	R	R		
78 560	Y		Y		Y		Y	Y		
Lvov										
Horní Rakousy	R	W	R	W	R	W	R	R	W	W
arcivévodství	Y	R	W	R	Y	R	Y	W	W	R
11 980	W				W		W1/			
Linec										
Chorvátsko-Slavonsko	W	R	W	R	W	R	W	-		
království	R	W	R	W	R	W	W	R		
42 500	-	B	-	B	-	B2/	-			
Záhřeb	B		B	-	B	-	B			
	W		W	B	W	B	W			
	V		V	W	V	W	V3/			
				V		V				
Korutany	Y	R	Y	R	Y	R	Y	Y	Y	Y
vévodství	R	W	R	W	R	W	R	R	R	R
10 330	W		W		W		W	W	W	W
Celovec /Klagenfurt/										

Kraňsko vévodství 9 955 Lubljan	W B	W B R	W B R	W B R	W B R	W B R	W B R	W B R
Morava markrabství 22 222 Brno	B R W	Y R R	Y R B	Y R R	Y R B	Y R R	W R R	W R B4/
Přímoří "zemský spolek" 6 630 Terst	-	-	-	-	-	-	B R	-
Gorice	W R B	W R R	W R Y B	W R R	W R Y B	W R R	-	W R Y B
Gradiška	Y B W	W R R	Y B W	W R R	Y B W	W R R	-	-
Istrie	B Y R	Y R B	B Y R	Y B B	Y R B	Y R B	-	Y R B
Terst	Y R W N	R W R	Y R W N	R W R	Y R W N	R W R	-	R W R
Slezsko vévodství 5 147 Opava	Y N	Y N	Y N	Y N	Y N	Y N	W R	Y N
Solnohradsko/Salebursko vévodství 7 153 Salcburk	Y R W	R W W	N Y R W	R W R	N Y R W	R W R	W R	R W R
Štýrsko vévodství 22 430 Štýrský Hradec /Graz/	V W	V W	W V	V W	W V	V W	W V	W V
Tyrolsko-Vorarlbersko knížecí hrabství 29 300 Innsbruck	W R	W R	W R	W R	W R	W R	W R	W R
Uhry království 282 780 Budapešť	R W	R W	R W	R W	R W	R W	R W	-
	V5/	V	V	V	V	V	V	

Poznámky k tabulce: 1/ i R-W; 2/ tyto barvy platí i pro království Chorvátsko-Slavonsko-Dalmácie; 3/ i W-B; 4/ úředně Y-R; 5/ i R-W.

Znalce vnitropolitických poměrů v Rakousko-Uhersku nepřekvapí, že tehdejší maďarský Révai Nagy Lexikona /12/, jenž byl obdobou našeho Ottova slovníku naučného, uvádí všechny zemské barvy tzv. Předlitavska, ale jinak se snaží vyvolat dojem, že v Zalitavsku existuje pouze prapor Uherského království. Mnou citovaná literatura /5, 6, 8/ uvádí naproti tomu i zemské barvy Sedmihradska /modrá, červená a žlutá/, ovšem s poznámkou, že se nevyvěšují. Proto chybějí i ve výše uvedené tabulce. Podrobnější analýzu by si však zasloužila skutečnost, že kalendář /3/ již v r. 1844, tedy více než 60 let před oficiální anexí uvádí žlutou a červenou za barvy Bosny-Hercegoviny, zatímco Grenser píše, že o zemských barvách není nic známo a od rakouské okupace tam vlají rakouské říšské barvy vedle maďarské trikolory. Hrnčič ještě v r. 1913 mluví rozpačitě o "přidružené zemi" a ví pouze o zemském znaku, který pozůstával ze zlatého štítu, na němž obrněné červené ráme, vycházející z bílého obláčku, drželo stříbrný handžár se zlatým jílcem. Skutečnost, že vlajka dnešní svazové socialistické republiky Bosna-Hercegovina je monochromně rudá /s trikolorou SFRJ v kantonu/, se však zdá nasvědčovat, že na rozdíl od Srbska, Chorvátska atd. nebylo tu vexilologicky na co navazovat /13/.

Bukovina se stala korunou zemí v roce 1849 a je proto přirozené, že se u ní v první kolonce tabulky ještě žádný prapor neuvádí. Pozdější prameny jej odvozují převážně z modročerveně štipeného štítu zemského znaku /na němž byla dále černá tuň hlava a tři zlaté hvězdy/. Pouze Hrnčič tvrdí, že zemskými barvami Bukoviny jsou bílá a zelená. Batovec ve vydání z roku 1893 /23/ - podobně jako Grenser a Ströhl /14/ - připouští, že "Rusíni v Bukovině" vyvěšují prapor bílozelený. Ten, ať už používaný v archaickém administrativním útvaru kýmkoli, má na každý pád své místo ve vexilologické historii jako vzácná výjimka v době, kdy barvy praporu měly mít zákonitě návaznost na barvy znaku. Možné že jde o jednu z nejstarších aplikací psychologie barev ve vexilologii: Zelené pole praporu mělo zřejmě symbolizovat skutečnost, že polovinu země pokrývaly bukové lesy, a bílá barva horního pole měla snad nabádat k životu v míru velmi různorodé obyvatelstvo, které tu mělo i na poměry mnohonárodnostní říše obzvláště bohatě členěnou etnickou strukturu /15/. Dnes na území bývalé Bukoviny platí předpisy o vyvěšování vlajek SSSR a USSR.

Odlíšné konfigurace červené a bílé na třetím řádku svědčí k zevšeobecnění, že rakouští německy mluvící vexilologové definovali prapor Českého království jako červeno-bílý, zatímco Čechové v Rakousko-Uhersku a většina Němců mimo Rakousko-Uhersko jako bíločervený. Mám však za to, že daleko spíše je třeba hledat vysvětlení v odtržení teorie od praxe ve vexilologii, resp. ovlivnění vexilologické teorie nejednotnou praxí. Kdyby Heilmann nebo Ströhl měli zájem či možnost zúčastnit se nějaké české národopisné

slavnosti, jistě by netrvali tak kategoricky na svém pořadí barev.

Rakouští německy píšící žurnalisté měli návštěvy takových slavností přímo v pracovní náplni, a proto nás nesmí překvapit zase jiná nesrovnalost: Na dotaz čtenáře, zda mají Dolní Rakousy prapor modrožlutý, nebo bíločervený, odpověděla redakce deníku "Neue Freie Presse" v čísle ze dne 7.4. 1878, že podle jejího názoru mají nejen Dolní, ale i Horní Rakousy, Čechy a Morava prapory bíločervené... Na zárok nejmenovaného vexilologa musela redakce otisknout 20.4. téhož roku opravu, podle níž má z uvedených zemí bíločervený prapor pouze Království české /5/. Novináři se zřejmě nechali zmást skutečností, že se i na Moravě - na shromážděních Česky mluvících Moravanů - setkávali s prapory bíločervenými a že bíločervené prapory viděli vlát i ve Vídni, které kromě toho, že byla sídelním městem panovníka, byla i hlavním městem Dolních Rakous. Bíločervený městský prapor Vídně měl navíc dvojníka v dynastických barvách habsburského domu, které přirozeně také vlály ve Vídni s Dolních Rakousích - v centru říše - více než kdekoli jinde. Dnes je Víden se svým bíločerveným praporem samostatnou spolkovou zemí Rakouské republiky. Území Dolních Rakous se zmenšilo dále v souvislosti se zřízením nové spolkové země Burgenland /16/ a zaujímá nyní pouze 18 369 km². Dolnorakouské barvy byly v souhlasu s úpravou znaku v r. 1836 /modrý štít s pěti zlatými orly/ stanoveny jako modrá nad žlutou. Znakový cenzor /Wappenzensor/ v ministerstvu vnitra Heinrich Seydl však v r. 1902 s odvoláním na císařské barvy usoudil, že barva znakového zvířete je důležitější, a dolnorakouský úřední kalendář od té doby uváděl pořadí barev "zlatá nad modrou". Teprve v r. 1934 - zřejmě na popud zemského archiváře Karla Lechnera - bylo znovu zavedeno pořadí modrá-žlutá, které platí dodnes /17/. Je však možné, že hlavní pohnutkou pro změnu pořadí barev před první světovou válkou byla snaha odlišit prapor Dolních Rakous od praporu Dalmácie, odvozeného ze znaku přimárnajícího éru Benátčanů /v modrém poli tři zlaté vstříc hledící a korunované lví hlavy/. Ten se už dávno neužívá; dnes je Dalmácie součástí SR Charvátska.

Těsně po první světové válce zavlál modrožlutý prapor krátce také daleko na východ od Dolních Rakous: Po rozpadu Rakousko-Uherska se bývalá haličská metropole Lvov stala načas hlavním městem tzv. Západní Ukrajiny, ovládané ukrajinskými nacionalisty. Ti zvolili z bývalé haličské trikolory odvozené ze zemského znaku /modré pole červeným převnem rozdělené, v horní polovině na převně stojící černá káva, v dolní tři zlaté koruny/ za své barvy pouze modrou a žlutou, v červené viděli součást vlajky polské. /Západní Halič obývali Poláci, kteří se hlásili k obnovenému Polsku./ Po vítězství kontrarevoluce se měla modrožlutá vlajka stát výsostným emblémem celé Ukrajiny a symbolizovat bezmračnou oblohu nad žitnými lány. Kontrarevolucionáři v bývalé ruské části Ukrajiny /petljurovci aj./ ji však bez ohledu na tuto symboliku vyvěšovali žlutou barvou vzhůru. Pilsudského Polsko Západní Ukrajinu anektovalo a Stráž /14/ jako by už v r. 1910 tento vývoj svým způsobem předvídal. Upozorňoval totiž na skutečnost, že ačkoliv v r.

1878 byla kombinace modré a červené stanovena jako oficiální zemské barvy, Poláci užívají v Haliči své národní barvy a Rusíni žlutomodré prapory.

Černá a žlutá, vyskytující se nejen ve znaku Haliče, ale i Bukoviny, Slezska, Korutan, Horních Rakous a Terstu, představovaly však ve dvoubarevné kombinaci "vexilologické tabu" jakožto barvy říšské /císařské/. Proto byl hornorakouský bíločervený prapor odvozen až z druhé poloviny štěpeného znaku. /V heraldicky pravém černém poli byla jednová zlatá orlice, v heraldicky levém poli čtyři svíslé pruhy, stříbrné a červené/. Vyhlašuje se v tomto pořadí barev dodnes. Nehledě k inverzi vyplývající z neustálé praxe, uvádějí dva staré prameny i jeho červenožlutobílou alternativu. Zdá se, že počet barev není dodnes definitivně vyřešen u zemského praporu Korutan /Kärnten/, odvozeného ze štěpeného štítu, v jehož /heraldicky/ pravé polovině jsou nad sebou kráčející tři černí lvi ve zlatém poli a v levé stříbrné břevno v červeném poli. Oesterreichischer Amtskalender 1979/80 a Statistisches Handbuch f.d. Rep. Oesterreich z r. 1977 jej definují jako žlutočervenobílou trikoloru /jedinou výjimku mezi dvoubarevnými zemskými prapory Rakouské spolkové republiky!/, zatímco jiné současné prameny vydávané u našich jižních sousedů mluví shodně o praporu červeno-bílém...

Dnešní spolková země Salcbursko, jejíž znak se od znaku spolkové země Korutany liší jen tím, že v jeho zlatém poli je pouze jeden vzpřímený černý lev, má podle všech současných pramenů prapor jednoznačně červenobílý. Podle Ströghla /14/ o tom rozhodlo c.k. ministerstvo kultury a vyučování, když se na ně v r. 1875 obrátila salcburská zemská vláda. Do té doby se uvažovalo o kombinaci čtyř barev, protože až do r. 1809 se salcburské pečeti přivazovaly černo-žlutočervenobílými šnůrami.

Pokud jde o Slezsko, dává jednoznačné vysvětlení až dopis ředitele archivu ministerstva vnitra Československé republiky z 11.1. 1923, adresovaný prezídiu ministerstva vnitra v Praze /18/. Podle něho lze v nových státoprávních poměrech už bez jakýchkoliv problémů užívat prapor v heraldicky správném pořadí, tedy s černou nad žlutou, protože stejný prapor císařský /v dopise označovaný za "starorakouský"/ už neexistuje. Uvádění opačného pořadí barev v dřívějších publikacích /viz tabulku!/ se v dopise označuje za mylné. Ve skutečnosti šlo ovšem spíše o křečovitý pokus odlišit slezský zemský prapor od říšského. Z heraldických tinktur slezského znaku mohla být odvozena třeba i bikolora žlutá a bílá, nebo černá a bílá, či trikolora žlutá /pole/, černá /orlice/ a bílá /stříbrné perisonium na hrudi orlice/. Žlutobílý byl však zemský prapor Pruského Slezska /odvozený z téhož, co aneji v roce 1763, nezměněného znaku/, černobílá byla vlajka Pruska a v trikolorě by byly obsaženy obě k demonstracím vhodné bikolory... Také užívání žlutočerného praporu za Rakouska se ovšem mohlo v něčí fantazii vykládat jako vyvěšení císařského praporu "vzhůru nohama", tj. na znamení vzpoury. Proto ve Württenbersku kdysi dávno zavedli červenočernou vlajku, i když podle heraldiky měla být žlutočerná! V Rakousko-Uhersku bylo dilema vyřešeno jednoduše

tím, že se žádný slezský prapor nevyvěšoval. Tamní Čechové a Poláci měli prapory bíločervené, Němci červenobílé /podle erbu opavského, dosud uváděného ve velkém znaku Lichtenštejnska/. Hrnčíř, který jako jediný uvádí pro Cechy, Moravu i Slezsko prapor bíločervený, tak usiluje i vexilologicky vyjádřit existenci "trojjediného starodávného státoprávního svazku", uznaného císařským patentem jako nadstavba výše uvedeného administrativního členění Rakousko-Uherska /19/.

Podobné tendence se projevovaly i v druhém, císařským patentem uznaném "trojjediném svazku", který zahrnoval Charvátsko, Slavonsko a Dalmácii. Charvátsko mělo jako zemský znak štít červeně a stříbrně na 24 kostek rozdělený, Slavonsko modrý štít, přes nějž mezi dvěma bílými břevny běžela žlutá kuna v zeleném poli a na horním modrém poli byla zlatá šesticípá hvězda. V Charvátsku se tedy oficiálně vyvěšoval prapor bíločervený, v Slavonsku modrobílozelený. Charváťští vlastenci považovali však již tehdy za své národní barvy bílou nad červenou nad modrou /14/, tedy v pořadí, které odpovídá dnešní vlajce svazové socialistické republiky Charvátsko v rámci SFRJ. Neustálená praxe však zřejmě nevyplulovala ani vyvěšování trikolory červenobílomodré, což našlo odraz v některých neoficiálních a tolerantnějších dílech tehdejších vexilologů. Zásada, že věda nemá vlast, ale vědec ji má, platí totiž i ve vexilologii. Národnostní spory v Rakousko-Uhersku nabývaly někdy tak ostrých forem, že když se diskutovalo o nahrazení kuriového volebního systému všeobecným volebním právem i pro chudý lid neplatící daně, postavil se prý i císař na stranu socialistů v naději, že řešení mezinárodních sociálních problémů učiní v parlamentu přítrž hádkám pramenícím z nacionálního šovinismu.

Zvlášť zuřivý boj vedli národovci o zemský prapor Moravy. Zatímco moravští Němci tvrdošijně hájili žlutočervený prapor odvozený od znaku polepšeného císařem Bedřichem IV. privilegiem uděleným moravským stavům 7.12. 1462, a to i přes skutečnost, že ve velkém znaku mocnářství z r. 1836 zůstala moravská orlice "nedopatřením" bíločerveně šachovaná /20/, Tylův "Pražský Posel" vznáší v roce 1848 "Odpor proti opovážlivé i zrádné změně starožitné národní barvy moravské" /21/. Batovec /10/ a jiní hovoří kompromisnický o praporu oficiálním a neoficiálním či stavovském a zemském. Jan Havelka se v časopise "Komenský" /22/ přimlouvá za "modrý prapor opatřený orlicí žlutě a červeně kostkovanou, přijatelný jak pro Moravany české, kteří by v něm měli dvě barvy slovanské, tak pro Moravany německé, kteří by tam nacházeli dvě barvy germánské...". Grenser /5/ i Petzendorfer /7/ se s ním ztotožňují v tom, že by modrá barva štítu jakožto základní neměla v praporu chybět.

Tytéž barvy v obráceném pořadí měly být podle Hrnčíře praporem tzv. Přímoří, kde integrace drobných feudálních útvarů pod společným praporem nikomu nevažila. Ostatní citovaná literatura tyto útvary nadále specifikuje. Šlo o Terst a okolí, okněžněné hrabství /čili povýšené na knížectví/ Gorice/Gradiška a markrabství Istrie. Místodržitelství sídlilo v Terstu, ale zemský sněm měla každá země vlastní. Prapor rakouského Přímoří obsahoval barvy společné všem znakům člen-

ských zemí. Z autorů, kteří integraci nevali na vědomí, uvádí Heyer i pro Gradišku prapor odvozený ze znaku Gorice /kosmo dělený štít, v horním modrém poli zlatý korunovaný lev; dolní pole pětkrát stříbrně a červeně šikmo dělené/. Grenser naproti tomu uvádí odlišné barvy jak pro Gradišku /podle jejího zlatě a modře děleného štítu se stříbrným kotvicovým křížem/, tak pro Istrii /odvozené ze zlaté kozy s červenými rohy na modrém štítu/, Batovec Gradišku vynechává. Terst měl tehdy ve znaku dělený štít, v jehož horní polovině byl na žluté půdě rakouský černý dvouhlavý orel, ve spodní pak tři pruhy - dva červené a mezi nimi bílý - překryté zlatým kopím svatého Sergia. Austria-Kalender a Petzendorfer tvrdí, že prapor rakouského Terstu byl žlutočervenobíločerný, podle Heilmanna, Heyera a dalších byl jen červenobíločervený a Batovec kolísá /23/. Červenobíločervená vlajka byla nesporně vlajkou nejčastěji vídanou a užívanou v největším či vlastně jediném obchodním přístavu mocnářství. Když v r. 1869 přestala být obchodní vlajkou říše, mohla být nepochybně nadále "až do spotřebování zásob" v Terstu vyvěšována, ale sotva kdo dokáže říci, zda jako symbol Terstu, nebo národní vlajka Rakouska... Když po druhé světové válce fungoval Terst nějaký čas jako svobodný přístav, používal červenou vlajku s vyobrazením bílého kopí /24/. Ta zůstává dodnes v platnosti jako městská vlajka italského Terstu.

Ostatní území bývalého Přímoří jsou dnes součástí SR Slovinsko, která má prapor /bílomodročervený/ a hlavní město /Lublana/, jako mělo Kransko. To ostatně ještě kolem r. 1800 vyvěšovalo modrožluté prapory odvozené ze starého znaku, který tvořila modrá orlice s červeně a zlatě šachovaným perisoniem ve zlatém štítu. V r. 1836 prosadily stavy přidání červené a od té doby za zemské barvy platila žlutá, modrá a červená, i když ve štítu nebyla již zlatá, protože se na hrud orlice dostalo perisonium ve tvaru červené a bílé šachovaného měsíčku. Teprve výnosem ministerstva vnitra z 23.9. 1848 na základě požadavků slovinských spolků a znovu nařízením zemského prezidenta pro Kransko z 15. srpna 1916 byly bílá, modrá a červená prohlášeny za národní /zemské/ barvy /25/.

Politické změny se nemalou měrou dotkly i sousedního Štýrska, které dnes jako spolková země Rakouské republiky měří jen 16 386 km². Jeho prapor, odvozený ze zemského znaku, na němž bílý vzpřímený pardál v zeleném poli srší z úst i uší ohem, se však ustálil v definitivním pořadí barev bílá nad zelenou. Také spolková země Tyrolsko má dnes rozlohu pouze 12 648 km², ale prapor odvozený ze znaku, na němž je vzpřímená červená orlice ve stříbrném poli, zůstává nezměněný. Vorarlbersko se stalo samostatnou spolkovou zemí /rozlohou pouhých 2 601 km² - nejmenší ze všech/ a jeho hlavním městem je Bregenz. Ve znaku má třícípou rudou korouhev hrabat z Monfortu na bílém štítě. Na rozdíl od Tyrolska se vorarlberský prapor vyvěšuje červenou barvou vzhůru. Podle naší tabulky připouštěli tuto možnost za starých časů jen někteří autoři.

Zásada, že nejdříve musí být znak, aby bylo z čeho odvodit prapor, vlajku či jiný předmět vexilologického

zájmu - narušená v případě Vorarlberska -, neplatí už vůbec u poslední země uvedené v naší tabulce. Právě naopak: Její nezměněná vlajka se stala základem nového poválečného státního znaku MLR.

Poznámky:

- /1/ Vlajky a znaky zemí světa. 1. vyd. Praha 1974, s. 30
- /2/ LEHNERT, J. von: Beiträge zur Geschichte der k.k. Flagge. Organ der Militär-wissenschaftlichen Vereine. 32. Band, 1886, s. 1 - 23
- /3/ Austria oder Oesterreichischer Universal-Kalender für das Schaltjahr 1844. Wien 1844
- /4/ HEILMANN, A.: Tableau des österreichischen mittleren Reichswappens, der Abzeichen der Land- u. Seemacht, sowie der Länderwappen. Wien 1878
- /5/ GRENSER, A.: Die National- u. Landesfarben von 150 Staaten der Erde. 2. Aufl. Frankfurt am Main 1881
- /6/ HEYER, F.: Die See-Flaggen, National- u. Provinzial-Fahnen, sowie Cocarden aller Länder. Wien 1883. Die Flaggen aller Staaten der Erde nebst den Signalflaggen und den Landesfarben aller europäischen Staaten etc. 7. Aufl. Leipzig 1894
- /7/ PETZENDORFER, L.: Schriften-Atlas. Eine Sammlung der Wappen, Landesfarben u. heraldischen Motiven. Stuttgart 1889
- /8/ STRÖHL, H.G.: Oesterreichisch-Ungarische Wappenrolle. 2. Aufl. Wien 1895
- /9/ HRNČIŘ, F.: Říše Rakousko-Uherská. Nymburk 1913
- /10/ Batovcův almanach - Politický kalendář a adresář na r. 1914. Praha 1914
- /11/ Österreichischer Amtskalender 1979/80. Wien 1979
- /12/ Révai nagy lexikona. Budapest 1912. 4. díl, za s. 504
- /13/ H.G. Ströhl v článku Über den Fahnschmuck bei Festlichkeiten, Kunst u. Kunsthandwerk, 13, 1910, č. 11, s. 281 rovněž doporučoval žlutou a červenou za barvy Bosny, avšak v opačném pořadí než Austria-Kalender.
- /14/ STRÖHL, H.G.: Landesfarben und Kokarden. Ein Vademekum für Maler, Graphiker, Fahnenfabrikanten und Dekorateurs. Berlin 1910
- /15/ V roce 1910 žilo v Bukovině podle Brockhausova lexikonu 800 098 Rusínů /tj. Ukrajinců/, 272 254 Rumunů, 168 851 Němců, 102 919 Židů a 36 210 Poláků.
- /16/ Spolková země Burgenland, zřízená až po převratu v r. 1919, má prapor červenožlutý.
- /17/ LECHNER, K.: Wappen und Farben des Gaues Niederdonau in ihrer historischen Entwicklung. St. Polten 1942. Obdobně též v katalogu Adler und Rot-weiss-rot. Symbole aus Niederösterreich. Wien 1986, s. 90 - 91
- /18/ SÚA Praha, archivní registratura, fond V 7a
- /19/ Po našem osamostatnění se vysvětlovalo uspořádání barev československé státní vlajky jako syntéza bíločerveného praporu historických zemí /Čech, Moravy a Slezska/ s bílomodročerveným národním praporem Slovenska.
- /20/ V rozhodnutí c.k. dvorní kanceláře ze 7. 4. 1838 se píše, že "vřazení staršího, nevylepšeného erbu moravského

do velkého erbu státního se stalo omylem, ale protože velký erb státní je již publikován nejen ve všech zemích rakouských, ale i v zahraničí, kde říše má své vyslance, omyl na ten čas opraven býti nemůže". Slibuje se náprava při příležitosti nejbližší změny velkého státního znaku a potvrzuje se, že vyvěšování žlutočervených praporů, byť rozcházejících se tč. se státním znakem, je zcela legální.

- /21/ Pražský Posel, 1848, č. 34, s. 269 - 270
- /22/ HAVELKA, J.: Erb a zemské barvy markrabství moravského. Komenský, 1880, s. 434 - 436 a 451 - 455
- /23/ Batovec v Politickém kalendáři občanském a adresáři koruny České na rok 1893 uvádí pro Terst žlutočervenobíločerné barvy.
- /24/ KANNIK, P.: Das farbige Flaggenlexikon. Gütersloh 1958, s. 71
- /25/ Die Krainer Landesfarben. Monatsblatt der k.k. herald. Gesellschaft "Adler", 7, 1916, č. 72, s. 584 - 593

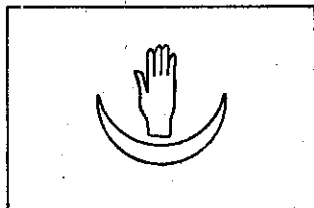
Pavel Fojtík - Ing. Jiří Tenora

KOMORSKÁ VLAJKA

Členové klubu byli sice v našem zpravodaji o komorských vlajkách informováni pohotově, ale přece jen útržkovitě. Celkový tón těchto informací pak působil dojmem, že různé kresby vlajky byly pravděpodobně vyvolány volným výkladem příslušného ústavního paragrafu /"Národním emblémem je zelená vlajka, v jejímž středu je půlměsíc a čtyři hvězdy bílé barvy."/ . Věci se však jeví v jiném světle, posoudí-li se vlajky v jejich historickém kontextu. Protože už byly ve Vexilologii všechny komorské vlajky jednotlivě popsány, věnujeme se v textu více okolnostem jejich zavádění. Pro osvěžení paměti připojujeme kresbu příslušné vlajky v malém měřítku a doplněnou dostupnými parametry SVI.

Území Komor leží mezi Mosambikem a severním Madagaskarem /1/. Skládá se ze čtyř ostrovů /arabské a francouzské názvy: Njazidja/Grande Comore s hlavním městem Moroni, Nzwani/Anjouan, Mwali/Mohéli a Mahoré/Mayotte/ o rozloze 2171 km² /též udáváno 2236 km²/, obývaných v roce 1986 484 000 obyvateli /2/.

Původní africké obyvatelstvo bylo počátkem 15. století porobeno Araby. Od roku 1506 sjednotil sultán Hassan ben Muham-

W/R

mad všechny čtyři ostrovy pod svým panstvím. V 18. a 19. století pluly komorské lodě a čluny pod červenou vlajkou, jak to bylo tehdy u arabských sultanátů Indického oceánu běžné. Vlajka Anjouanu byla v 19. století červená, ze čtyř stran lemovaná bílým proužkem. /3/ Je však také známa červená anjouanská vlajka s ležícím bílým půlměsícem a bílou rozevřenou dlaní. /4/

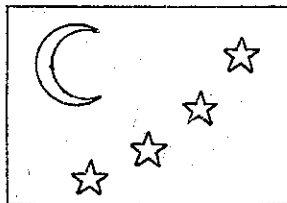
Ve druhé polovině devatenáctého století přišli na scénu francouzští kolonizátoři. V roce 1843 zřídil francouzský gu-

vernér ostrova Réunion protektorát nad ostrovem Mayotte a v letech 1849 až 1878 se Francie zmocnila i zbývajícími ostrovy. V této době vládl na Grand Comore poslední sultán Ali Saïd bin Sultan Saïd Omar. Měl červenou osobní standartu o poměru stran 1 : 1 s bílým půlměsícem a sedmi nepravidelně rozmístěnými bílými hvězdami. /5/

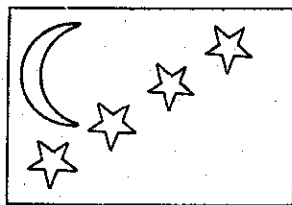
W/R

V roce 1886 bylo souostroví prohlášeno francouzským protektorátem a nad ostrovy zavlála francouzská trikolóra. V letech 1912 až 1946 patřily ostrovy administrativně k Madagaskaru. Od 1. ledna 1947 došlo ke správnímu osamostatnění Komor. Podle nové francouzské ústavy získaly statut zámořského území. Dne 22. prosince 1961 jim byla poskytnuta omezená vnitřní autonomie. Pro toto autonomní území navrhla v r. 1963 francouzská heraldička Suzanne Gauthierová vlajku, jejíž kresbu nám laskavě dal k dispozici pařížský velolog Lucien Philippe. Originál kresby má rozměry 75 x 105 mm. Hvězdy leží poněkud posunuty od diagonály do dolní části a tvoří přímkou, půlměsíc má dost sevřené cípy. Úředně přijatý model se pak od tohoto návrhu lehce lišil. Hvězdy byly seřazeny do úhlopříčky a cípy půlměsíce byly otevřenější. Barvy zůstaly zachovány - bílé emblémy na středně zeleném

W/W

5:7 = "1963"

W/W

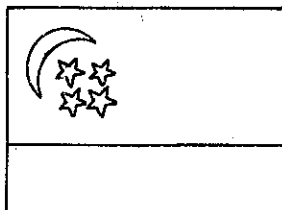
listu /6/. Mezitím se zaktivizovalo domácí obyvatelstvo a v roce 1963 byla založena první politická organizace důsledně bojující za úplnou politickou a hospodářskou nezávislost - Hnutí za národní osvobození Komor /Mouvement de la Libération Nationale des Comores, MOLINACO/ /7/. Pod silicím politickým tlakem přiznala od 3. 1. 1968 Francie ostrovům poněkud větší míru samosprávy ve formě vlády složené také z domácího obyvatelstva. V referendu v prosinci 1974 se vyslovilo 94,56 % zúčastněných voličů pro okamžitou samostatnost. Komplikovaná situace vznikla ovšem na ostrově Mayotte, kde se pro samostatnost vyslovilo pouze 36,2 % hlasujících. Tato skutečnost měla značný vliv na pozdější vývoj souostroví.

++ 5:7 ≈ □ "1963"

5:7 ≈ □ "1975.07.06/1975.11.11"

Přes odpor Francie byla 6. července 1975 jednostranně vyhlášena nezávislost Komor, přičemž dosavadní vlajka autonomního teritoria zůstala zachována. Nezávislost jistě způsobila rozšíření funkcí vlajky na xxx/xxx.

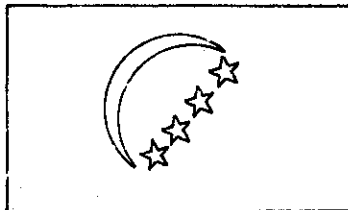
Už o necelý měsíc později /3. srpna 1975/ byl státním převratem prezident Ahmed Abdallah sesazen předáky Sjednocené národní fronty /FNU/. Nová vláda zavedla název Komorský stát /Etat Comorien/ i novou vlajku, která byla poprvé vztyčena 12. listopadu 1975 při příležitosti přijetí Komor do

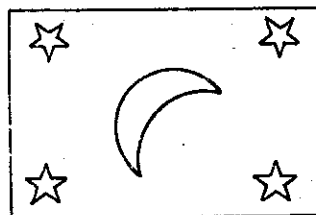
W/R

V

☯☯ 3:4 ↑*1975.11.12/1978.05.28*

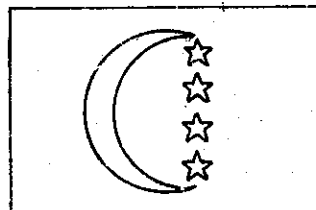

W/V

☯☯ 3:5 ↑*1978.05.29*
§*1978.10.01/*

W/V

:?

W/V

:?

žila například u příležitosti Mezinárodní konference o posledních koloniích na Guadeloupy 5. 1. 1986 /10, 11/.

V nedávné době Demokratická fronta Komor svoji vlajku změnila, ale opět zachovala základní motiv. Půlměsíc s hvězdami se přesunul do horního rohu vlajky /zůstává svislá orientace emblému/. Vlajka byla ovšem v dolní části doplněna o červený pruh /viz kresba na protější straně/, který zaují-

Organizace spojených národů. Tato vlajka se svým červeným pruhem opět hlásila k předkoloniální minulosti. V květnu 1977 byla přijata nová ústava, která znovu změnila název státu na Komorská republika.

Dne 13. května 1978 došlo v zemi k dalšímu státnímu převratu. Provedla jej skupina zahraničních žoldnéřů najatých ve Francii komorskou emigrací. Jedním z jeho organizátorů byl bývalý prezident Ahmed Abdallah. Dne 24. května byl

zase změněn název státu, tentokrát na Komorská federativní a islámská republika. Nový režim zrušil dosavadní státní symboly a zavedl zřejmě již 29. května znovu zelenou vlajku s bílým půlměsícem a čtyřmi hvězdami, avšak v jiném uspořádání. Nová federální ústava, schválená 1. 10. 1978 lidovým referendem, takovou vlajku potvrdila. Její popis, jak již bylo v úvodu

článku uvedeno, je velmi volný. Filmové materiály uvádějí vlajku s hvězdami v rozích a cípech. To svádí k domněnce, že tato vlajka byla užívána v prvním popřevratovém období, neměla však patrně žádný oficiální charakter /18/. Později se objevuje varianta této vlajky se vzpřímenými emblémy. Vyskytuje se také na poštovních známkách z listopadu 1979 /9/.

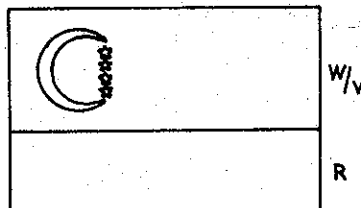
Dnešní situaci lze pak shrnout tak, že režim prezidenta A. Abdallaha, tj. komorský stát s jedinou legální politickou stranou Komorským svazem pro pokrok, používá vlajku z května 1978.

Vláda například začátkem května 1985 na pařížském veletrhu Opzice, tj. Demokratická fronta Komor /Front Démocratique des Comores/ se pak hlásila k vlajce se vzpřímenými emblémy, kterou pou-

má přibližně dvě pětiny šířky vlajky. Zejména doplněním červeného pruhu se vlajka opozice výrazně odlišuje od státní vlajky, takže zřejmě definitivně byly nejasnosti odstraněny /12/.

Všechny komorské vlajky mají jeden společný rys - vycházejí ze vzoru S. Gauthierové, která v přesvědčivé zkratce vyjádřila jak geografickou situaci /4 hvězdy pro 4 ostrovy/, tak i převládající náboženství obyvatelstva /zelená barva a půlměsíc islámu/.

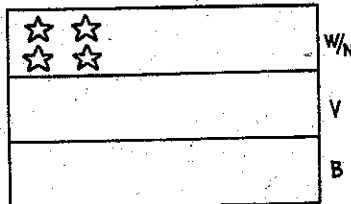
Komorská vlajka zároveň vždy představovala oprávněný nárok komorského státu na správu všech čtyř ostrovů, tj. i ostrova Mahoré/Mayotte. V této myšlence byly jednotné všechny vlády, které se zatím po vyhlášení nezávislosti v zemi vystřídaly. Názor podporuje i OSN a OAJ. Přesto však pod vlivem referenda z roku 1974 se nepodařilo žádné z vlád získat faktickou kontrolu nad ostrovem. Samotná Francie po dlouhém váhání uznala komorskou nezávislost 31. prosince 1975, ale jen v rozsahu tří ostrovů - tedy bez Mayotte. Zde byla zorganizována dvě referenda, která rozhodla o zachování úzkých svazků s Francií. V současné době je na Mayotte uplatňován statut "územního společenství" a definitivní rozhodnutí o budoucnosti ostrova dosud nepadlo. Stále zde tedy vlaje francouzská vlajka a myšlenka jednoty čtyř ostrovů, vyjadřovaná všemi doševadními komorskými vlajkami, zůstává nenaplněna.

Poznámky:

- /1/ Všeobecný pomocný znak místa MDT pro Komory je /694.1/.
- /2/ Sčítání obyvatel k 31. 12. 1986.
- /3/ The Flag Bulletin, 14, 1975, č. 4, s. 97
- /4/ 58. Flaggenmitteilungen z 23. 9. 1980
- /5/ 5. Flaggenmitteilungen z 10. 6. 1976
- /6/ SVI viz SMITH, W.: Die Zeichen der Menschen und Völker. Luzern 1975, s. 233

- /7/ Hnutí nepůsobilo na území Komor, protože tam byla jeho činnost již v r. 1964 zakázána, ale převážně v exilu /v Tanzánii/. Jeho vlajka, která je uvedena v díle zmíněném v pozn. 6 na s. 341, byla proto patrně též silně inspirována tanzanskou státní, ale zejména zanzibarskou zemskou vlajkou. V německé verzi citované knihy, nikoliv však ve francouzské, se píše na s. 233, že se tato "povstalecká" vlajka stala po vyhlášení samostatnosti oficiální vlajkou. To však neodpovídá skutečnosti.

2:3

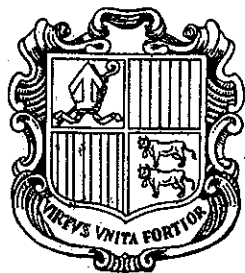
- /8/ Vlajku uvádějí také 55. Flaggenmitteilungen ze 14. 7. 1980. Pařížskému velvyslanectví nebyla však v té době taková podoba vlajky známa. /Informaci poskytl L. Phi-

- lippe./
- /9/ 46. Flaggenmitteilungen z 26. 11. 1979. L. Philippovi ukázali takový praporek na pařížském velvyslanectví 18. 8. 1980. D. VISSER v publikaci Flaggen, Wappen, Hymnen /München 1987/ na s. 185 u vlajky se šikmým uspořádáním emblému nejasně uvádí, že byla zavedena 1. 10. 1978 a změněna v r. 1980, aniž by bylo jednoznačně konstatováno, který vzor byl první. Zcela stejný údaj najdeme i v díle SMITH, W. - NEUBECKER, O.: Wappen und Flaggen aller Nationen /München 1981/. Z této práce zřejmě čerpal svůj údaj i D. Visser. Publikace však byla vydána v době, kdy kolem komorské vlajky bylo ještě mnoho nejasností. Připomínáme, že naše Vexilologie /č. 34, s. 558, 560/ již v červenci 1979 uvádí vlajku s nakloněným emblémem.
- /10/ Oba příklady podle osobních sdělení L. Philippa.
- /11/ Existuje nyní také další ilegální strana: Sjednocená národní fronta Komor - Svaz Komořanů /Front national uni des Comores - Union des Comoriens, FNUC - Unicom/, založená na rozhraní 70. a 80. let po porážce národní demokratické revoluce /tj. po sesazení režimu A. Scilaha v květnu 1978/, jak uvádí HOUSKA, V. - KETTNER, J.: Hlavní politické strany a směry v současném světě, Praha 1985, s. 36. O její případné vlajce není nic známo.
- /12/ 144. Flaggenmitteilungen z 18. 6. 1988.

NOVÉ ZNAKY

ANDORRA

Ačkoliv ve vexilologických publikacích najdeme celou řadu podob andorrského znaku./a tudíž i vlajky, na jejíž prostřední svislý pruh se znak klade/, vláda tohoto malého státu užívá pouze kresbu znaku, kterou dnes přetiskujeme. Ve zlatě hnědém

umělecky ztvárněném rámu, v jehož spodní části čteme černý nápis VIRTUS UNITA FORTIOR /V jednotě je síla/, je umístěn štít. Ten je orámován zlatě hnědou lištou, která odděluje i jednotlivá pole. Štít sám je čtvercěn, první pole je červené se zlatou mitrou a zlatou berlou biskupa ze Sao Urgel, druhé pole je zlaté se třemi červenými kůly ze znaku hrabat z Foix. Třetí pole je zlaté se čtyřmi červenými kůly z katalánského znaku /Andořané jsou katalánského původu/, čtvrté pole je rovněž zlaté se dvěma červenými kravkami ze znaku hrabat z Bearn. Kravky

nesou na krku modrokovové zvonky, jež jsou uvázány modrokovovou šňůrou. /Dopis andorrské vlády z 10. října 1988./ RK

SABAH

Společně s vlajkou změnil tento malajsijský stát 16. září

1988 /nikoliv tedy 18. září, jak jsme psali ve Vexilologii č. 74/ i znak. Ve světle modrém štítu je tmavomodrá silueta hory Kinabalu. V hlavě štítu odděluje stříbrná krokvice středně modré pole od červeného. Pod štítem je červená stuha se stříbrně psaným státním heslem SABAH MAJU JAYA /Sabah dělá pokroky a míří k vítězství/. Klénot tvoří dvě žluté paže držící státní vlajku, která je vztyčena nad točenici v barvách vlajky /střední modř, červená, bílá, světle modrá a tmavomodrá/. Dvě paže symbolizují jednotu a spolupráci mezi jednotlivými složkami společnosti ve státě, které usilují o pokrok a úspěch. /Warta Kerajaan č. 5 z 25. srpna 1988./ RK

MARSHALLOVY OSTROVY

Tato malá k USA "přidružená" republika v Tichém oceáně, o jejíž vlajce jsme již dříve psali /Vexilologie č. 37, s. 661 až 662/, užívá místo znaku barevnou "pečeť". Ta je zajímavá i velmi komplikovaná. Její vnější okraj tvoří žlutý, modře konturovaný řetěz. Mezi ním a pečetí je modrý opis REPUBLIC OF THE MARSHALL ISLANDS /Republika Marshallových ostrovů/ a JEPILPILIN KE EJUKAAN /Výsledek společného úsilí/ na bílém podkladu. Ve středu tyrkysově modré "pečetě" je žlutý "duch míru" s modrou konturou. Nad ním spatřujeme bílou hvězdu s 24 žlutými cípy, známou z vlajky. Ze dvou stran se k ní přimykají bíložluté vějířovitě se rozšiřující pruhy /jejich část blíže k hvězdě je žlutá/, symbolizující řetěz ostrovů. Nad levým křídlem "ducha míru" je zobrazen bílý tradiční nástroj na mlácení a pod křídlem je malý žlutý atol, na němž rostou bílé kokosové palmy. Nad pravým křídlem se kreslí bílá rybářská síť se žlutými držadly, pod křídlem je tradiční žlutá domorodá kanoe s bílými napnutými plachtami. V dolní části "pečetě" je zobrazen Tichý oceán s bílou námořní mapou a žlutou stuhou s bílým nápisem SEAL /Pečeť/. Vedle této verze existuje i méně barevná kresba pečetě s nápisem GOVERNMENT OF THE MARSHALL ISLANDS. /Oficiální dopis z 22. srpna 1989./ RK

VEXILOLOGICKÁ LITERATURA

Günter Rennau: Haack Flaggenkarte. 3. Aufl. Gotha, VEB Hermann Haack 1989. Tabule formátu 120 x 84 cm. Cena 7 marek.

V krátké době vychází už 3. vydání této vlajkové tabule. Vzhledem k tomu, že odborným spolupracovníkem nakladatelství se stal náš člen ing. J. Tenora /dosud však není uveden v titráži/, došlo k dalšímu zlepšení obsahu publikace, která nyní odpovídá datu redakční uzávěrky /červenec 1988/. Zůstaly jen drobné nedostatky, které asi výroba nedovedla vyřešit. Tak

např. není dosud správně podaná oranžová a tmavě modrá barva, znak na egyptské vlajce nemá být barevný, Kiribati má příliš mnoho oblouků na zvlněných pružích, umístění brunejských pruhů je nepřesné, bílé lemování červených novozélandských hvězd se vytratilo, dominické hvězdy mají být zelené se žlutým lemováním. Dlouhá doba, která uplynula od redakční uzávěrky do prodeje publikace, má ovšem na svědomí nižší aktuálnost díla. Připomeňme ještě, že gothajská kartografie užívá ve shodě s přáním úřadů Pobřeží slonoviny v německé mapě francouzské označení země Côte d'Ivoire a že podle předpisů platných v NDR schází vlajka Jižní Koreje.

1m

SCHWARZER LÖWE

Už v roce 1985 vznikla při Kulturním svazu NDR v Lipsku první heraldická odborná skupina v NDR. Dala si jméno Schwarzer Löwe /Černý lev/, aby tak připomínala jednak někdejší student-

ský heraldický spolek Roter Löwe /vznikl r. 1876 ve Zwickau a jako univerzitní společnost působil v l. 1880 - 1945 v Lipsku/, jednak lva ve znaku Lipska a v řadě dalších měst v NDR. Skupina se však vedle heraldiky věnuje i dalším pomocným vědám historickým, mj. i vexilologii. Tu zde propaguje Ulrich Zeiler, náš spolupracovník, který je také odborným redaktorem zpravodaje "Schwarzer Löwe". Tento "pracovní materiál pro heraldiku a příbuzné obory", jak je časopis označen ve svém podtitulu, vychází nyní dvakrát ročně, od 3. čísla 1988 má formát A 5 a je tištěn ofsetem. Příspěvky z vexilologie a státní heraldiky píše U. Zeiler.

Ve znaku skupiny je černý lev, v klenotu znaku je rovněž černý lev držící červenou korouhev s černým lvem ve skoku ve žlutém čtvercovém poli. Oficiální jméno organizace je Fachgruppe Heraldik "Schwarzer Löwe" im Kulturbund der DDR a je přístupná všem občanům Německé demokratické republiky. Mohla by se stát i krystalizačním jádrem tamních vexilologů. Přejeme jí v její činnosti mnoho vydařených akcí.

1m

VEXILOLOGIE - zpravodaj Vexilologického klubu při Obvodním kulturním domě v Praze 3, Kalininova 53, 130 00 Praha 3. Vychází neperiodicky a je určen p o u z e členům klubu. Toto číslo připravil ing. Aleš Brožek za spolupráce Jiřího Loudy, ing. Jaroslava Martykána, doc. dr. Ludvíka Muchy, CSc., a dr. Zbyška Svobody. Výtvarně spolupracoval ing. Michael Kroupa, CSc.

Ríjen 1989

č. 75

TZ 58